

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΕΠΑΝΕΚΘΕΤΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Μουσείον Βόλου

Καθ' ὄλον σχεδὸν τὸ ἔτος 1961 κύριον μέλημα ἡμῶν ὑπῆρξεν ἡ ὀλοκλήρωσις τῶν ἐπανεκθετικῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν νοτίαν πτέρυγα τοῦ ἀνακαινισθέντος Μουσείου τοῦ Βόλου καὶ ἰδίᾳ ἡ ἔκθεσις τῶν γραπτῶν στηλῶν τῆς Δημητριάδος.

Τὴν 29ην Δεκεμβρίου ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῆς πτέρυγος αὐτῆς, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τέσσαρας ἐκ τῶν ἐξ αἰθουσῶν τοῦ Μουσείου (αἰθ. Α, Β, Δ καὶ Ε) καὶ τὸν προθάλαμον, προσωρινῶς χρησιμοποιηθέντα ὡς χώρον ἐκθέσεως.

Κατὰ τὴν ἐπίπνον ἐργασίαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐκθέσεως, ὁ γράφων, βεβαρυμένος καὶ μὲ ἄλλας εὐθύνas (τὰς ὁποίας συνεμερίσθη ὁ ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοποθετηθεὶς εἰς τὴν Περιφέρειαν Ἐπιμελητῆς Ἄγγ. Λιάγκουρας), εἶχε τὴν συνεχῆ βοήθειαν εἰς μὲν τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος τῶν πτυχιούχων τῆς Ἀρχαιολογίας Μαρίας Θεοχάρη καὶ Αἰκατέρ. Παπαζαφείρη, εἰς δὲ τὸ τεχνικὸν τοῦ τεχνίτου Μάρκου Νικολαράκη καὶ τοῦ συγκολλητοῦ Ἀργυρίου Μαρῖνη.

Ἐκ τῶν γραπτῶν στηλῶν ἐξετέθησαν εἰς τὰς δύο αἰθούσας, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ προθαλάμου (Αἰθ. Α καὶ Δ), ἐξήκοντα ἐν ὄλῳ, ὅσαι ἐκρίθησαν ἐπαρκεῖς διὰ τὸν σχηματισμὸν εὐκρινοῦς εἰκόνας περὶ τοῦ συνόλου μεμονωμένα ὅμως μνημεῖα, σπουδαῖα καθ' ἑαυτά, ὅπως ἡ ἀκριβῶς χρονολογημένη στήλη τοῦ Ἀντιγένους, οἱ ὄροφοι τῶν Σειρήνων κ.ἄ., ἀφῆθησαν διὰ τὰς δύο ἀπομενουσας μεγάλας αἰθούσας, εἰς τὰς ὁποίας θὰ συνεχισθῆ εἰς τὸ μέλλον ἡ ἔκθεσις.

Αἱ στήλαι συνεκολλήθησαν καὶ συνεπληρώθησαν ἐκ νέου, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ πρῶτον τώρα, χωρὶς ὅμως πολλὰς νέας προσθήκας. Ἡ ἐργασία ὑπῆρξε δυσχερεστάτη, λόγῳ τῆς παρουσίας τῶν γραφῶν καὶ ἐπειδὴ, πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καθαρισμοῦ διὰ φουσητήρος, οὐδεμίαν ἄλλη ἐπέμβασις ἐπὶ τῶν λίθων ἦτο ἐπιτετραμμένη· δὲν ἐπεχειρήθη ἐπίσης συντήρησις διὰ χημικῶν μέσων ἢ ἄλλου τρόπου. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν δὲν ἐτηρήθη ἡ παλαιὰ διάταξις τῆς προσηλώσεως ἐπὶ τῶν τοίχων εἰς ἐπαλλήλους σειράς. Αἱ στήλαι ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ ἐνιαίου βῆθρου κατὰ μῆκος τῶν τοίχων, προσηλώθησαν ἀσφαλῶς, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὅστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποκαθῆλωσις καὶ ἐκαλύφθησαν μὲ συνεχῆς ὑαλοστάσιον (Πί ν. 187 α). Τὴν λύσιν αὐτὴν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἴσως ἡ προτιμότερα αἰσθητικῶς, ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη τῆς

ἀπολύτου ἐξασφαλίσεως τῶν μνημείων αὐτῶν κατὰ τὰ διδάγματα τῆς περιόδου τῶν καταστρεπτικῶν σεισμῶν τοῦ Βόλου.

Εἰς τὴν πρώτην αἴθουσαν (Α) πλὴν τῶν γραπτῶν στηλῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ πασίγνωστος στήλη τῆς Ἡδίστης (ἀριθ. 1), ἐκτίθενται κυρίως ταφικά εὐρήματα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Δημητριάδα καὶ ἀπὸ ἄλλας θέσεις τῆς Θεσσαλίας, ἡ μαρμαρινὴ κεφαλὴ τῆς Ἀφροδίτης Πασικράτας καὶ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἐν Δημητριάδι ἱεροῦ αὐτῆς (Ἀρβανιτόπουλος). Ἄλλη προθήκη περιέχει κτερίσματα τάφων πρωτογεωμετρικῶν καὶ κλασσικῶν ἐκ τῶν προσφάτων ἀνασκαφῶν εἰς τὸ ἀρχαῖον Ὀμόλιον, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξόχου τέχνης χρυσὰ κοσμήματα τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰ. π.Χ., θαυμαστῆς διατηρήσεως σιδηρὰ ὄπλα τῆς αὐτῆς περίπου ἐποχῆς κ.ἄ. (βλ. κατωτέρω τὰ περὶ τῶν ἐν Ὀμολίῳ ἀνασκαφῶν ἐκτιθέμενα). Παρόμοια εὐρήματα ἐκ τάφων τῆς Λαρίσης, τῆς Φαρσάλου κ.ἄ. πόλεων, συμπληρῶνουν τὴν εἰκόνα τοῦ πλοῦτου τῶν Θεσσαλικῶν τάφων (Πί ν. 187 β).

Ἡ δευτέρα αἴθουσα (Β) εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν Θεσσαλικὴν πλαστικὴν τῶν ἀρχαϊκῶν καὶ κλασσικῶν χρόνων· τὰ κυριώτερα ἐκθέματα εἶναι ἡ γνωστὴ σειρά τῶν ἀναγλύφων τῆς τέως συλλογῆς τοῦ Τιρνάβου (προερχομένων ἐκ τῆς ἀρχαίας Φαλάννης) (Πί ν. 188 α), ἡ ἐκ Μελιβοίας κεφαλὴ ἐφήβου, ἀποκειμένη παλαιότερον εἰς τὸ Μουσεῖον Ἀλμυροῦ, ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα ἐκ Φερῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ θαυμασία στήλη τοῦ Κινέα καὶ τῆς Φρασιμῆδας (Πί ν. 188 β), ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ ταύρου ἐκ Φερῶν ἐπίσης καὶ δύο τμήματα κορμῶν κούρων ἐκ Λαρίσης καὶ Σκοτούσσης.

Ἐντὸς μικρῶν ἀνηρτημένων προθηκῶν ἐκτίθενται ἐπίσης μετάλλινα μικροτεχνήματα γεωμετρικά καὶ ἀρχαϊκά, προερχόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς Θαυλίου ἐν Φεραῖς, πῆλινα εἰδῶλια κλπ.

Χαρακτηριστικὰ δείγματα κεραμεικῆς τῶν γεωμετρικῶν, ἀρχαϊκῶν καὶ κλασσικῶν χρόνων, προερχόμενα κατὰ μέγιστον ποσοστὸν ἐκ τῶν φων, περιέχονται εἰς ἄλλην προθήκην.

Εἰς τὴν αἴθουσαν Δ (Πί ν. 189 α), πλὴν τῶν γραπτῶν στηλῶν, ἐξετέθησαν ποικίλα εὐρήματα ἐκ πλείονων συνοικισμῶν τῆς μυκηναϊκῆς Θεσσαλίας (κεραμεικὴ, ὄπλα, κοσμήματα). Ἀξιοσημείωτα μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ κοσμηματὰ ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου τῆς Δρανίστας (Ἀρβανιτόπουλος), ὄρειχάλκινα ἐγχειρίδια ἐξ Ἀγριλιάς-Χασίων (Βερδελῆς) καὶ ἡ θαυμασία σειρά κεραμεικῆς ἐκ τοῦ Ἀχιλλείου Φαρσάλων (1961).

Μικραὶ ἀνηρτημένοι προθηκαὶ εἰς τὴν αὐτὴν

αΐθουσας περιέχουν χαρακτηριστικά δείγματα της κεραμεικής της Πρωίμου και της Μέσης Περιόδου της Χαλκοκρατίας, λίθινα ή όστεινα έργα λεία και άλλα προϊστορικά μικροτεχνήματα, επίσης δὲ δείγματα τῆς νεολιθικῆς μικροπλαστικῆς τῆς Θεσσαλίας, δηλαδή πήλινα — καὶ ὀλίγα λίθινα, μεταξύ τῶν ὁποίων τὰ ἐκ Ραχμανίου «ἀκρόλιθα» — εἰδώλια, χρονολογούμενα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς Νεωτέρας. Ἀπὸ τὰ πρῶτα σημειοῦμεν κεφαλὴν ζῶου, πιθανῶς πιθήκου, ἐκ Νεσσωνίδος, τρία καθήμενα ἀνδρικὰ εἰδώλια ἀπὸ τὸ Τσαγγλί, τὴν Πύρασον καὶ τὸ Ἀχιλλεῖον - Φαρσάλων, ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ σειρὰν λίαν ἐσηματοποιημένων λιθίνων εἰδωλίων ἐκ Φθιωτῶν Θηβῶν (Ἀρβανιτόπουλος), τὰ ὁποῖα ἐν πολλοῖς ἐνθυμίζουσι πρωτοκυκλαδικὰ εἰδώλια.

Ἡ ἐπομένῃ αἶθουσα (Ε) περιλαμβάνει ἀνάγλυφα τῶν ἐλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ εὐάριθμα γλυπτὰ τῶν αὐτῶν περιόδων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι ἐκτεθῆ προσωρινῶς (κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ ἐκ Τρικάλων (Πί ν. 189 β), κορμὸς Ἀφροδίτης ἐκ Σκοπέλου κ.ἄ.). Ἀπὸ τὰ ἀνάγλυφα τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. 421 (Πί ν. 190 α), συγκολληθὲν τὸ πρῶτον ἐκ δύο συνανηκόντων τεμαχίων (τέως ἀριθ. εὔρετ. 418 καὶ 421), ἀδημοσίευσον καὶ γνωστὸν μόνον ἐκ φωτογραφίας τοῦ ἐνὸς τεμαχίου (421).

Ἡ παράστασις εἶναι τώρα, μετὰ τὴν συγκόλλησιν, περισσότερον σαφής: Πρὸ τοῦ ὑπαιθρίου ἱεροῦ τοῦ κάθηται ἀριστερὰ ὁ Διδύσσορ, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ σειληνοῦ καὶ σατύρων, ἀγόντων ζῶα (κάπρον καὶ πάνθηρα) ἢ στεφόντων ἀναθηματικὰς στήλας· ἔναντι, ἐπὶ βράχου, δύο καθήμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸν θίασον τοῦ θεοῦ, καίτοι ἡ ἱεροπρεπὴς στάσις τῶν δὲν φαίνεται νὰ συνηγορῆ ὑπὲρ τοιαύτης ἐρμηνείας. Τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἀνάγλυφον δύναται νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ Γ' π.Χ. αἰῶνος ἢ ὀλίγον κατωτέρω ἢ στάθμῃ τῆς τέχνης τοῦ φαίνεται τόσον ὑψηλῆ, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποδοθῆ εἰς ἐντόπιον Θεσσαλικὸν ἐργαστήριον.

Ἀξιοσημεῖα εἶναι καὶ τὰ μεταγενέστερα, ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀνάγλυφα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ Μουσεῖον τοῦ Βόλου ἔχει πλουσίαν συλλογὴν (Πί ν. 190 β).

Εἰς τὴν ἰδίαν αἶθουσαν ἔχουσι ἐκτεθῆ ἐντὸς ἀνηρητημένων προθηκῶν μικροτεχνήματα ρωμαϊκῶν χρόνων (ὕλινα ἀγγεῖα, λύχνου κλπ.), ἐνῶ ἄλλη προθήκη περιέχει πρωτογεωμετρικὰ καὶ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐκ τοῦ μεγάλου θολωτοῦ τάφου τῆς Ἰωλκοῦ (Καπακλί). Τέλος, διὰ διδα-

κτικούς κυρίως σκοπούς, παρέχονται ἐντὸς εἰδικῆς προθήκης χαρακτηριστικὰ δείγματα (δηλ. ὄστρακα ἀγγείων) τῆς κεραμεικῆς τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς ἐν Θεσσαλίᾳ. Τὰ ὄστρακα ἔχουσι καταταχθῆ εἰς σειρὰς, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς ἐπαλλήλους φάσεις τῆς ἐξελίξεως τῆς κεραμεικῆς, ἀπὸ τῆς αὐγῆς τῆς «κεραμεικῆς» Νεολιθικῆς μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς νεωτέρας περιόδου.

Εἰς τὸν Προθάλαμον τοῦ Μουσεῖου, ὅστις, ὡς ἐσημειώσαμεν, χρησιμοποιεῖται προσωρινῶς ὡς χῶρος ἐκθέσεως, ἔχει ἀνιδρυθῆ ἡ περιφημος γραπτὴ στήλη τῶν πολεμιστῶν καὶ δύο στήλαι ἄνευ παραστάσεων ἀνθρωπίνων μορφῶν, ἀλλὰ μετὰ γραπτῶν καὶ καλῶς διατηρουμένων τὰς γραφὰς ἀνθεμίων.

Πλὴν ἐνός, μᾶλλον ἀσημάντου, ἀνδριάντος τῶν πρῶτων αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐκ Δημητριάδος (1957), ἄλλα ἐκθέματα τοῦ προθαλάμου εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Συλλογὴ Παλαιολιθικῶν, Μεσολιθικῶν καὶ «Προκεραμεικῶν» εὐρημάτων (Πί ν. 191 α). Εἰς τὰ παλαιολιθικὰ περιλαμβάνεται Συλλογὴ ἐργαλείων τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ μέσης παλαιολιθικῆς περιόδου ἐκ Γαλλίας καὶ λίθινα ἐργαλεῖα τῶν μέσων χρόνων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἐκ Λαρίσης (ἔρευνα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογ. Ὑπηρεσίας, 1960), ὁμοῦ μετ' ἀπολιθωμένων ὀστέων ζῶων (ρινόκερω, ἐλέφαντος, βοός, ἵππειδος κ.ἄ.). Τὰ Μεσολιθικὰ εἶναι μικρολιθικὰ ἐργαλεῖα τῆς φάσεως Tardenoisienne, ἐκ Γαλλίας πάλιν. Τέλος, τὰ «Προκεραμεικὰ» ἐργαλεῖα ἐκ πυριτολίθου καὶ ὀψιανοῦ, ὀστεινά ἐργαλεῖα καὶ κοσμήματα ἐκ στεατίτου, προέρχονται ἐκ προσφάτων ἐρευνῶν εἰς τὸ Σέσκλον, τὴν παρὰ τὴν Λάρισαν Σουφλί Μαγούλαν καὶ τὸ Ἀχιλλεῖον - Φαρσάλων.

β) Συλλογὴ μονοχρῶμων, γραπτῶν καὶ ἐγχαράκτων, ἀγγείων τῆς Ἀρχαιοτέρας καὶ τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς ἀπὸ τὸ Τσαγγλί (Πί ν. 191 γ), τὴν Τζάνη Μαγούλα (Πί ν. 191 δ), τὸ Ραχμάνι (Wace), τὸ Σέσκλον, τὴν Σουφλί Μαγούλα καὶ τινὰς ἄλλους συνοικισμούς τῆς Θεσσαλίας. Ὅλα τὰ ἀγγεῖα τῆς προθήκης αὐτῆς ἔχουσι ἀνασυγκολληθῆ καὶ συμπληρωθῆ, ἀποτελοῦν δὲ μικρὸν μέρος τῆς ἐξαιρετικῆς πλουσίας συλλογῆς προϊστορικῆς κεραμεικῆς τοῦ Μουσεῖου τοῦ Βόλου, ἢ ὁποῖα τελικῶς θὰ ἐκτεθῆ εἰς ἰδιαιτέραν αἶθουσαν.

Μεταξὺ ἄλλων, εἰς τὴν ἰδίαν προθήκην, ἐκτίθενται σφραγίδες ἐκ στεατίτου καὶ πήλινα σφραγίσματα τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς (τὰ τελευταῖα ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ σφραγίδες δὲν ἐχρησίμευον διὰ τὴν δερματοστιξίαν!), ὡς καὶ μονα-

δικόν γραπτόν μαρμάρινον ειδώλιον, ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, προερχόμενον ἐκ παλαιῶν ἀνασκαφῶν ἐπὶ τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμού « Ἀσημόχωμα », παρὰ τὸ χωρίον Μέλισσα (Σακαλάρ), 20 περίπου χιλιόμετρα ΝΑ τῆς Λαρίσης (Πί ν. 191 β).

Τέλος, ἄλλη προθήκη περιέχει εὐρήματα κατ' ἐπιλογὴν ἐκ τῶν προσφάτων ἀνασκαφῶν τῆς Ἰωλκοῦ (κεραμική, ειδώλια, μικροτεχνήματα).

Ἡ ἔκθεσις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι πλήρης, ἐπειδὴ μέγα μέρος τοῦ ὑλικοῦ τοῦ Μουσείου (τὸ πλεῖστον μέρος τῆς προϊστορικῆς συλλογῆς, κεραμική πρωτογεωμετρική καὶ γεωμετρική, ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων εὐρήματα, γλυπτά καὶ ἐπιγραφαὶ) δὲν ἐξετέθη ἑλλείψει χώρου, ἐξ ἄλλου δὲ αἱ δύο ἀπομένουσαι αἰθούσαι (Γ καὶ Ζ) ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς τὸ παρόν, διότι προβλέπεται σύνδεσις αὐτῶν διὰ νέας μεγαλυτέρας αἰθούσης (μήκους 24 μ.), τὴν ὁποίαν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἀπεφάσισε ν' ἀνεγείρῃ, ἵνα ἐπιλυθῇ τὸ πρόβλημα τοῦ χώρου ἐκθέσεως. Ἡ σχετικὴ μελέτη ἤρχισεν ἤδη, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι τὸ προσεχὲς ἔτος ἡ νέα αἴθουσα θὰ ἔχει ἀποπερατωθῇ.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΧΩΡΩΝ - ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

1. Δ η μ η τ ρ ι ἄ ς

Διὰ πιστώσεως τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολ. Πόρων ἐγένετο ἑναρξίς τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς μεγάλης αὐτῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως· καίτοι ἡ Δημητριαὶς κεῖται ἔναντι τοῦ Βόλου καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν, οὐδὲν ἐκ τῶν μνημείων αὐτῆς, ἐξαιρέσει τμημάτων τοῦ τείχους καὶ τῆς ἀκροπόλεως, ὡς καὶ τοῦ ἄρτι ἀποκαλυφθέντος θεάτρου, ἦτο δρατὸν ἢ προσιτόν.

Πύργος Α'

Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένετο καθαρισμὸς καὶ διαμόρφωσις τοῦ χώρου τοῦ σπουδαιότερου ἐκ τῶν μεγάλων πύργων τῆς οχυρώσεως, ἐντὸς τῶν ὁποίων, ὡς γνωστὸν, εὐρέθησαν αἱ γραφαὶ στῆλαι· πρὸς τὸν πύργον αὐτὸν, ὑπερκείμενον τῶν παλαιῶν « Καλυβίων » τῶν Ἀλυκῶν, διηνοίχθη δίοδος καὶ πρόσβασις διὰ κλιμάκων, ὥστε τὸ μνημεῖον νὰ εἶναι προσιτόν. Ἐμελετήθη ἐπίσης ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τεχνιτῶν τῆς Ἑταιρείας « ΝΤΕΞΙΟΝ—Ἑλλάς » μεταλλικὸν στῆγαστρον διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἀνωδομίας τοῦ πύργου· ἐπειδὴ ὁμως τὸ κόστος τοῦ στεγάστρου ὑπερέβαινε κατὰ τι τὸ σύνολον τῆς διατεθείσης πιστώσεως, ἡ ἐκτέλεσις ἀφέθη διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Ναὸς Ἀρτέμιδος Ἰωλκίας — Ἱερὰ Ἀγορὰ

Ἀπὸ δεκαετηρίδων παρέμενον τὰ μνημεῖα αὐτὰ (ἀνασκαφέντα ἢ ἐπισημανθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀρβανιτοπούλου) κεκαλυμμένα, ἡ δὲ ἀκριβὴς αὐτῶν θέσις εἶχε λησμονηθῆ¹. Ἀπητήθη κοπιώδης ἀναζήτησις διὰ νὰ ἐντοπισθῇ ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, ὁ ὁποῖος ἐκαλύπτετο διὰ λιθοσωροῦ (Πί ν. 192 α). Ὁ ναὸς, ὁ ὁποῖος εἶναι μικρῶν διαστάσεων (τὸ κρηπίδωμα ἔχει, ἐξωτερικῶς διαστάσεις 15,70 X 9,50 μ. περίπου, ὁ ναὸς ὁμοῦ μικροτέρας), εἶναι πιθανῶς περίπτερος. Τμήματα ἀκροκεράμων καὶ τοῦ πωρίνου θριγκοῦ τοῦ ναοῦ θ' ἀποδειχθοῦν πιθανῶς χρήσιμα διὰ τὴν ἀναπαράστασιν, ἢ ὁποῖα εἶναι λίαν δυσχερῆς, ἑλλείψει ἐπαρκῶν στοιχείων. Ἡ ἐπανεξέτασις τοῦ μνημείου εἶναι πάντως ἐπιβεβλημένη, πρὸ πάσης ὁμοίας ἀποπειρας, ἐνδεχομένως δὲ θὰ φέρῃ εἰς φῶς νέα στοιχεῖα. Ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις συνάγεται, ὅτι τὸ κτίσμα δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' π.Χ. αἰῶνος.

Ἱερὰ Ἀγορὰ

Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐλευθέρας ἢ ἱερᾶς Ἀγορᾶς τῆς Δημητριάδος, ἢ ὁποῖα ἐπέιχε τὴν θέσιν τεμένους, κατὰ τινα τρόπον. Αἱ διαστάσεις αὐτῆς κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλάτους ἦσαν τοῦλάχιστον 90 μ., ἀκριβῆ ὁμοῦ μέτρα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθοῦν πρὸς τὸ παρόν. Διεπιστώθη πάντως ὅτι ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ναοῦ καὶ τῆς ἀγορᾶς εἶναι ὁ αὐτὸς καί, τὸ σπουδαιότερον, ὅτι ἡ ἀγορὰ δὲν περικλείεται ὑπὸ ἀπλοῦ περιβόλου (Grenzmauer), ἀλλὰ ὑπὸ σ τ ο ῶ ν, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν. Αἱ ἐπιχώσεις κατὰ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔχουν μέγα βάθος, ἡ ἐργασία ὁμοῦ τῆς ἀποχωματώσεως, καίτοι δαπανηρά, θ' ἀποδώσῃ πιθανῶς πολλὰ, κυρίως ἐπιγραφικὰ εὐρήματα.

Ἱερὸν ἐπὶ τοῦ ὑπεράνω τοῦ θεάτρου λόφου

Τοῦ Ἱεροῦ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ μὲν Ἀρβανιτόπουλος ἐθεώρει ναόν, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἐρευνῆται « βασιλικὸν ἐνδαιΐτημα », ἐγένετο καθαρισμὸς καὶ ἐμορφώθη πρόσβασις· κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν ἀπεκαλύφθη τμήμα ἀρχαίας ὁδοῦ, βαινούσης πρὸς τὴν κορυφὴν, ὅπου ὁ λαξευτὸς ἐπὶ τοῦ ἰσοπεδωμένου βράχου βωμὸς. Μέγας ἀριθμὸς μικρῶν τμημάτων τοῦ μαρμαρίνου διακόσμου τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ ἤλθεν εἰς φῶς κατὰ τὴν ἀποχωμά-

1. Διὰ τὰ σχετικὰ τοπογραφικὰ προβλήματα πρβλ. Stahlin - Meyer - Heidner, Pagasai und Demetrias, 1934.

Μουσείον Βόλου: α. Αίθουσα Α, β. Προθήκη τῆς αἰθούσης Α

ΔΗΜ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Μουσεϊον Βόλου: α. (Λ. 376) Ἐπιτύμβιος στήλη ἐκ Φαλάωνης, β. (Λ. 402) Στήλη τοῦ Κινέα καί τῆς Φρύσιμῆδος (Φεραί)

ΔΗΜ. ΓΕΟΧΑΡΗΣ

Μουσείον Βόλου: α. Αίθουσα Δ, β. Κεφαλή Ἀσκληπιοῦ ἐκ Τρικάλων

ΔΗΜ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Μουσείον Βόλου: α. (Λ. 421) Έλληνιστικόν ανάγλυφον, β. "Οψιμον ρωμαϊκόν επιτύμβιον ανάγλυφον

Μουσείον Βόλου: α. Προθήκη Παλαιολιθικῶν-Μεσολιθικῶν-«Προκεραμεικῶν» εὐρημάτων (Προθάλαμος), β. Γραπτὸν λίθινον νεολιθ. εἶδῶλιον, γ. Γραπτὸν ἀγγεῖον τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς (Α3β) ἀπὸ τὸ Τσαγγλί, δ. Γραπτὸν ἀγγεῖον τῆς αὐτῆς περιόδου ἐκ Τζάνη Μαγούλας

ΔΗΜ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ